

Marzena Sobczak

„Tylko razem możemy wiele” – integracja osób starszych na przykładzie Uniwersytetu Trzeciego Wieku przy WSG w Bydgoszczy

1. Wprowadzenie – proces starzenia się społeczeństwa polskiego

Prognozy demograficzne ewolucji struktury wieku ludności świata, Europy i Polski wskazują na znaczące przyrosty odsetka ludzi starych w danej populacji. Od wielu lat na forum organizacji światowych, np. ONZ, także Wspólnoty Europejskiej, podkreśla się nasilenie procesów starzenia się społeczeństw i ich wpływ na zjawiska współczesne w skali mikro- i makrostrukturalnej. Rok 1999 ogłoszony został w ONZ Rokiem Ludzi Starych, wytyczne zawarte w raportach Komisji Europejskiej, w Strategii Lizbońskiej zakładają konieczność podjęcia działań na rzecz inkluzji ludzi starych w celu lepszego zagwarantowania ich potrzeb.

Na przełomie wieków co piąty mieszkaniec globu był seniorem, a w połowie 2030 r. będzie nim co trzeci (*My też...* 2004). Podobne trendy demograficzne zarysowują się w Polsce (www.stat.gov.pl), obserwujemy stały, choć nierównomierny wzrost udziału ludzi starych wśród ogółu Polaków. Na przełomie wieku XIX i XX Polacy w wieku 60 lat i więcej stanowili 6,3% mieszkańców kraju (jest to zbiorowość ponad 1,5 mln osób), podczas gdy przed II wojną światową – 8%, w 1950 r. – 8,2%. W drugiej połowie XX w. stopa starości wzrastała dość wolno. W ostatnich 50. latach liczba ludności w wieku 60 lat i więcej w Polsce potroiła się (wzrosła z 2074 tys. w 1950 r. do 6484 tys. w 2002 r.), a jej udział w ogólnej liczbie ludności podwoił się – z 8,2% w 1950 r. do 16,8% w 2002 r. (tab. 1). Prognozy GUS do 2030 r. informują o wzroście udziału osób starszych w ogólnej liczbie Polaków z 17 do 30%. Według danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2002 roku liczba starszych mężczyzn wyniosła 2569 tys. (13,9% ogółu mężczyzn), a starszych kobiet 3914 tys. (19,9% ogółu kobiet), zatem co siódmy Polak i co piąta Polka to osoby w wieku 60 lat i więcej (tab. 2 i 3).

Tabela 1

Ludność Polski w wieku 60 lat i więcej w okresie 1950–2002

Rok	Ludność ogółem w tys.	Ludność w wieku 60 lat i więcej	
		w tys.	% ogółu
1950	25 035	2 074	8,2
1960	29 795	2 848	9,6
1970	32 658	4 234	13,0
1980	35 735	4 723	13,2
1990	38 183	4 903	12,9
2002	38 219	6 484	16,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS („Roczniki Demograficzne” 1999, 2003, *Prognoza ludności Polski na lata 2003 do 2030*).

Tabela 2

Ludność Polski w wieku 60 lat i więcej według płci w okresie 1950–2002

Rok	Mężczyźni ogółem w tys.	Mężczyźni > 60 w tys.	%	Kobiety ogółem w tys.	Kobiety > 60 w tys.	%
1950	11 942	833	7,0	1 3093	1 241	9,5
1960	14 441	1 133	7,8	1 5452	1 715	11,1
1970	15 862	1 751	11,0	1 6796	2 483	14,8
1980	17 411	1 876	10,8	1 8324	2 847	15,5
1990	18 606	2 279	12,2	1 9577	3 449	17,6
2002	18 507	2 569	13,9	1 9712	3 914	19,9

Źródło: Jak w tab. 1.

Tabela 3

Prognoza ludności Polski w wieku 60 i więcej lat do 2030 r.

Rok	Ludność	Ludność w wieku 60 lat i więcej					
		w tys.			% ogółu		
		Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	ogółem
2003	38 219	2 569	3 914	6 486	6,72	10,24	16,96
2010	37 899	3 043	4 475	7 518	8,03	11,81	19,84
2020	37 229	4 181	5 654	9 835	11,22	15,19	26,41
2030	35 693	4 622	6 024	10 646	12,95	16,88	29,83

Źródło: Jak w tab. 1.

Szacunki wskazują, że w przyszłości wzrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej nie będzie postępował w jednakowym tempie w poszczególnych grupach wiekowych. Przewiduje się, że największy przyrost zaznaczy się w grupie wiekowej (80 i więcej lat), tzn. starszych–starszych (*old-old*). Ich odsetek wśród Polaków w prognozowanym okresie wzrośnie blisko trzykrotnie (z 3 do 8% w latach 2000–2050). Ten proces demografowie nazywają tzw. podwójnym starzeniem się ludności (*double aging*), a ostatnio nawet potrójnym starzeniem się społeczeństw (wzrost wśród osób starszych udziału co najmniej 90-latków (Szukalski 2000)).

Starzenie się współczesnych społeczeństw jest rezultatem kilku nakładających się procesów: zmiany wzorców tworzenia rodzin, zmiany postaw prokreacyjnych, procesów migracyjnych, wydłużania się przeciętnego trwania życia, radykalnego ograniczenia umieralności okołoporodowej, rozwoju i osiągnięć medycyny i feminizacji starości (Szatur-Jaworska 2000: 68).

Zarysowane problemy demograficzne stawiają przed władzami i różnymi dziedzinami życia społecznego, w szczególności przed polityką społeczną, ważne zadanie – szeroko rozumianą opiekę nad człowiekiem starzejącym się i starym.

Celem tego artykułu jest zwrócenie uwagi na sytuację człowieka starego we współczesnym społeczeństwie, ukazanie jego szczególnej roli w życiu społecznym jako liczącego się konsumenta, ważnego adresata kampanii wyborczych, znaczącego podmiotu polityki społecznej.

2. Bycie seniorem jako szczególny etap w biografii ludzkiej

Faza starości jest jednym z etapów każdej ludzkiej biografii, która może być pięknym etapem w życiu (Dyczewski 1994: 12). Każdy człowiek jest istotą niepowtarzalną i zasługuje na wyjątkowe, jednostkowe odczytywanie jego istnienia, choć wiadomo jednocześnie, że starość jest doświadczaniem wielu deficytów i jest pełna sprzeczności. W analizie starości mają zastosowanie zarówno teorie wycofania (odłączenia) (np. Cummings, Henry 1961) mówiąca o ograniczaniu z wiekiem kontaktów społecznych, jak i teorie aktywności (np. Cavan 1962) i teoria ciągłości (Atchley 2007, za Ziębińska 2007), które opierają się na założeniu o ciągłości stylu życia zgodnego z cechami osobowości, które determinują funkcjonowanie człowieka (wiek subiektywny) niezależnie od jego wieku metrykalnego.

Myśląc stereotypowo o człowieku starym, pojawiają się następujące pytania: Czy człowiek w podeszłym wieku, chorujący, dotknięty nierzadko

nasilającym się cierpieniem, często samotny, zmęczony bagażem doświadczeń, mniej innowacyjny i kreatywny, jest już bezwartościowy? Czy w ocenie własnej i innych ludzi nie ma on już żadnych zadań do realizacji, żadnej roli do spełnienia? Czy przestaje się liczyć dla osób bliskich i mieć znaczenie dla społeczeństwa? Reasumując – czy w przypadku człowieka w schyłkowej fazie życia istnieje sens dalszego życia? Tak formułowane pytania dotyczą najbardziej egzystencjalnych i metafizycznych problemów życia ludzkiego, są to pytania o sens życia ludzkiego w ogóle. Są to pytania, na które nie ma jednej odpowiedzi. Inne odpowiedzi formułują: ekonomista, polityk, badacz kultury, człowiek wierzący w życie wieczne, ateista. Wielostronne spojrzenie na człowieka w podeszłym wieku wskazuje na zmianę jego pozycji w nowoczesnym społeczeństwie. Świadomość społeczna stopniowo dojrzewa do bardziej odpowiedniego widzenia i traktowania człowieka we wszystkich okresach jego życia. Zmierzamy w kierunku likwidowania uprzywilejowanych pozycji, jakie wypracowały poszczególne kultury dla poszczególnych etapów życia czy płci jednostki ludzkiej, stąd poszczególne okresy jej życia oraz płeć wyznaczają jej tylko odpowiednie zadania do spełnienia, stwarzają specyficzne sytuacje dla jej samorealizacji (Dyczewski 1994: 21).

W biografii ludzkiej wyróżnia się na ogół trzy okresy: rozwoju i kształcenia; dojrzałości, pracy zawodowej, zakładania rodziny oraz wychowywania dzieci; dezaktywacji zawodowej utożsamianej powszechnie ze starością. Starość, którą przeżywają ludzie w warunkach współczesnej, europejskiej cywilizacji, jest z reguły połączona z licznymi przewlekłymi chorobami. Obecnie przeciętna długość życia człowieka wynosi ponad 70 lat (70,4 dla mężczyzn, 78,8 dla kobiet) i została osiągnięta dopiero w połowie XX w. na skutek znacznego rozwoju medycyny i poprawy warunków życia (Wiśniewska-Roszkowska 1989: 9). Znaczne wydłużenie się przeciętnego wieku życia oznacza, że większość populacji w krajach rozwiniętych dożywa starości, a problemy tego okresu życia nabierają dużej wagi. Specyfika fizycznego i psychologicznego funkcjonowania seniorów wymaga szczególnego, specjalistycznego podejścia do ich potrzeb życiowych i ich realizacji. Za podstawowe cechy starości uważa się znaczny spadek zdolności adaptacyjnej człowieka w wymiarze biologicznym i psychospołecznym, a także stopniowe zwiększanie zależności od otoczenia społecznego. Seniorów cechuje na ogół niechęć do wszelkich nowości, zmian w życiu osobistym, nawet jeśli prowadzą one do poprawy warunków życia. Wypada jednak zauważyć, że wśród ludzi w podeszłym wieku są także osoby aktywne, ciekawe świata, które pracują w różnych organizacjach i instytucjach działających na rzecz poprawy jakości życia seniorów. Wyniki badań naukowych weryfikują szereg opinii

o nieuchronności utraty witalności na starość i zaprzeczają etykiety
o infantylnieniu człowieka starego (Brown 1992).

3. Działania na rzecz integracji społecznej i wspierania ludzi w podeszłym wieku

Istnieje potrzeba podejmowania interdyscyplinarnych działań ukierunkowanych na zapewnienie potrzeb ludzi starych, stymulację aktywności seniorów w różnych formach. Przy czym nie chodzi tylko o aktywność związaną z pobytem na turnusach rehabilitacyjnych i sanatoryjnych w celu poprawy ich kondycji psychofizycznej. Ważna jest także aktywność umożliwiająca pełnienie nowych, stosowych do etapu życia, ról społecznych, które będą alternatywą dla utraconych dotychczasowych ról społecznych: zawodowych, rodzinnych, i przyczynią się do poprawy poziomu satysfakcji życiowej seniorów. Aktywność w tym zakresie obejmuje: promocję zdrowego stylu życia, regularną aktywność ruchową, naukę zarządzania czasem wolnym, propagowanie czytelnictwa, członkostwo w różnego typu zorganizowanych formach: w klubach dyskusyjnych, kołach zainteresowań, Uniwersytetach Trzeciego Wieku.

Wypada także podkreślić, że trudności funkcjonowania człowieka starego nie pozostają tylko w związku z jego kondycją zdrowotną. Wyniki badań dokumentują, że znaczący udział polskich seniorów doświadcza deficytów o charakterze materialnym, mimo iż ryzyko życia w biedzie jest dla tej kategorii wiekowej w porównaniu z młodszymi rocznikami najmniejsze, a spośród gospodarstw domowych wyróżnionych według statusu społeczno-ekonomicznego, wśród rodzin emerytów i rencistów udział biednych nie jest największy. Należy jednak zauważyć, że ludzie starsi żyją relatywnie często w gospodarstwach małych, jednoosobowych, których koszty utrzymania są stosunkowo wysokie z uwagi na znaczący w nich udział wydatków na utrzymanie mieszkania i leczenie.

Podstawowym zadaniem polityki społecznej wobec osób starszych jest więc tworzenie warunków dla umożliwienia im samodzielnego funkcjonowania, stosownie do kondycji psychicznej i fizycznej, zachowanie ich podmiotowości w życiu rodzinnym i społecznym oraz integrację z lokalną społecznością. P. Błędowski (1998) określa pomoc społeczną wobec ludzi starych jako system realizowanych i nadzorowanych przez podmioty publiczne działań adresowanych do osób w wieku emerytalnym i ich rodzin. Działania te mają na celu wszechstronną kompensację stopniowo ograniczanych możliwości samodzielnego zaspokajania potrzeb i integracji społecznej starszych ludzi.

Zadania wobec osób starszych mają przede wszystkim charakter rekompensacyjny, a więc polegają na wypełnianiu deficytów w tych obszarach, gdzie poziom satysfakcji oraz poziom bezpieczeństwa socjalnego seniorów jest najniższy. Do najważniejszych – zadaniem autora – celów wsparcia społecznego ludzi w podeszłym wieku należy zaliczyć: ich integrację społeczną w ramach środowiska zamieszkania, zachowanie ich podmiotowości i autonomii w społeczeństwie, zachowanie ich samodzielności w gospodarstwie domowym, a także ograniczanie dysproporcji w warunkach życia seniorów mieszkających w miastach i na wsi (Błędowski: 294). Działaniom podejmowanym na rzecz aktywizacji ludzi w podeszłym wieku przez różne podmioty polityki społecznej w skali krajowej, regionalnej i lokalnej musi towarzyszyć świadomość postępującego zróżnicowania w obrębie ludzi starych z punktu widzenia związanych z wiekiem ich oczekiwań, potrzeb i możliwości.

4. Uniwersytet Trzeciego Wieku jako forma integracji społecznej seniorów

Integracji społecznej seniorów poprzez działania w obszarze polityki społecznej sprzyja realizacja zadań charakterze socjalnym, tzn. poprawa ich sytuacji materialnej, oraz zadań o charakterze edukacyjnym, tzn. tworzenie warunków dla ich kształcenia ustawicznego. Do instytucji, która realizuje szeroko program permanentnej edukacji seniorów, należy Uniwersytet Trzeciego Wieku (UTW). Zdaniem W. Pędlicha, znanego gerontologa, placówka ta pełni ważną rolę w minimalizowaniu ekskluzji społecznej seniorów (Frąckiewicz 1985). Dzięki kontaktom formalnym i nieformalnym instytucja ta stanowi istotny element budowania sieci wsparcia seniorów dla podtrzymywania ich aktywności ludzi w okresie dezaktywacji zawodowej.

Na świecie działa ponad 2000 UTW, obecnie w Polsce ich liczba jest szacowana na blisko 170. Historia UTW jest stosunkowo krótka – pierwszy powstał w 1973 r. w Tuluzie we Francji z inicjatywy Pierra Vellasa, który w tym samym roku zainicjował powołanie Międzynarodowego Stowarzyszenia Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Pierwszy polski UTW powstał dwa lata później z inicjatywy Haliny Szwarc przy Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego w Warszawie. W Polsce wyróżnia się dwa typy UTW:

- 1) placówki działające pod patronatem uczelni wyższych, tworzone na mocy uchwały senatu i kierowane przez pełnomocnika rektora danej uczelni;
- 2) placówki organizowane przez stowarzyszenia popularnonaukowe i kulturalno-rekreacyjne, posiadające własny statut i władze.

Celem UTW jest działanie na rzecz poprawy jakości życia osób starszych poprzez promocję aktywności i solidarności społecznej oraz wzmocnienie pozycji seniorów w lokalnym środowisku. W ramach działalności UTW zbieżne cele i wspólne problemy stanowią szeroką płaszczyznę współdziałania w systemie pomocy społecznej oraz oświaty. Czynnikiem determinującym powodzenie podejmowanych działań jest przekonanie o celowości pracy oraz możliwościach człowieka starego. Uczestnictwo w zajęciach UTW pozwala ludziom starym na poznawanie otaczającej rzeczywistości, a poprzez zajęcia w grupach ich integrację, nawiązywanie znajomości, przyjaźni. Takie zajęcia aktywizują, umożliwiają twórcze spędzanie czasu wolnego, zachęcają do pełniejszego życia (Trafiałek 2003: 41). **Działania realizowane w UTW oparte są na pracy grupowej, która jest „metodą pomagającą jednostkom wzbogacić ich społeczne funkcjonowanie przez celowe doświadczenia grupowe i radzić sobie bardziej efektywnie z osobistymi i grupowymi, czy społecznymi problemami”** (Kozaczuk 1995: 35). Z perspektywy jednostki uczestnictwo w zajęciach UTW gwarantuje integrację z grupą rówieśniczą, rozszerzenie zakresu kontaktów społecznych, kompensację utraconych ról społecznych, poszerzanie wiedzy, rozwijanie zainteresowań. Z punktu widzenia społeczeństwa rola UTW obejmuje zmianę społecznego wizerunku starości poprzez:

- modyfikację stereotypów człowieka starego jako człowieka biernego,
- budowanie „archiwum doświadczeń osobistych” dla następnych pokoleń,
- budowanie tożsamości i kultury narodowej,
- zapewnienie warunków do rozwoju samorządności mieszkańców.

4.1. Uniwersytet Trzeciego Wieku w Inowrocławiu

W województwie kujawsko-pomorskim funkcjonuje sześć Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Jeden z nich to Inowrocławski UTW powstały w lutym 2007 r. z inicjatywy Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, która sprawuje patronat naukowy wspólnie z Państwową Szkołą Muzyczną oraz Prezydentem Miasta. Placówka liczy 373 studentów, z których 70% uczestniczy regularnie w zajęciach.

Działalność Uniwersytetu obejmuje następujące dziedziny:

1. Zajęcia oświatowo-turystyczne: wycieczki (m. in. zwiedzanie Kampusu Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy) i konkursy z wiedzy ogólnej

w sekcjach zainteresowań turystycznych oraz kultury i sztuki, wyjazdy na spektakle teatralne (np. do Opery Nowej w Bydgoszczy).

2. Zajęcia integracyjne: organizacja imprez (np. święta „pieczonego ziemniaka”, dwudniowy wyjazd słuchaczy do Chomiąży Szlacheckiej, podczas którego organizowano zajęcia: kulturalno-rozrywkowe, sportowe, turystyczno-krajoznawcze, świetlicowe, terapii zajęciowej, rehabilitacyjne).

3. Zajęcia terapeutyczne organizowane w różnych formach, które sprzyjają budowaniu kontaktów interpersonalnych, bo oparte są na wspólnotowym działaniu. Na przykład wspólnota pracy to wspólne wykonywanie czynności, pomaganie sobie i świadomość, że służą one innym mieszkańcom, wspólnota zabawy to przeżywanie wspólnych radości i wzruszeń, życzliwości, a wspólnota zainteresowań to wspólne zajęcia, np. plastyczne, rozmowy o interesujących wydarzeniach związanych z osobistymi przeżyciami. Aktywizacja w ramach terapii zajęciowej ma na celu zwiększenie tych obszarów aktywności, które umożliwiają rozwój i uczestnictwo w różnego typu interpersonalnych kontaktach społecznych (Tarkowska 1984: 59). Ich celem jest trening pamięci, terapia ruchem (gimnastyka, taniec), muzykoterapia. Zajęcia terapeutyczne, w odróżnieniu od innych zajęć, nie przebiegają wg założonego z góry programu, bezwzględnie realizowanego, co pozwala na ich dostosowanie do możliwości psychofizycznych osób starszych. Instruktorzy terapii proponują zajęcia, które sprzyjają:

- tworzeniu atmosfery wzbudzającej poczucie bezpieczeństwa i zaufania,
- pobudzaniu aktywności i motywowaniu do podejmowania zadań zgodnie z poziomem wydolności wysiłkowej,
- rozwijaniu zainteresowań w dostępnych formach aktywności,
- dostosowaniu treści metod i form zajęć do indywidualnych potrzeb podopiecznych,
- pogłębianiu i utrwalaniu nawyków, umiejętności, pożądanych zachowań,
- wdrażaniu do wykonywania samodzielnych prac.

4. Zajęcia naukowo-dydaktyczne – program obejmuje cykliczne wykłady i seminaria (co dwa tygodnie) z różnych dziedzin nauki (socjologia, literatura i sztuka, regionalizm, filozofia, ekonomia, prawo) prowadzone przez kadre naukową Wyższej Szkoły Gospodarki. Problematyka wykładów obejmowała m.in.: *Homocysteiny cholesterolem XXI wieku*, *Jak stymulować rozwój własnego wnuka*, *Świat ludzkich wartości a style życia*, *Gwiazdki, słoniki, palmy – kategoryzacje hoteli na świecie*, *Starzenie się polskiego społeczeństwa i jego*

skutki. Zajęcia realizowane są także w sekcjach i odbywają się według planu w grupach językowych (język angielski, niemiecki), z informatyki.

5. Zajęcia kulturalne – projekcja filmów i dyskusje (np. oglądanie filmu *Katyn* poprzedziło spotkanie z historykiem II wojny światowej, pisarzem Dariuszem Spychalskim).

6. Działalność na rzecz środowiska lokalnego – seniorzy i studenci zorganizowali Mikołajki dla dzieci ze szkoły specjalnej (upominki, słodycze), kwestę na rzecz wicemistrzów Polski w piłce halowej z Zespołu Szkół Specjalnych im. Marka Kotańskiego w Inowrocławiu, majówkę, Andrzejki z dziećmi ze świetlic socjoterapeutycznych, spotkania karnawałowe; spotkania wielkanocne i wigilijno-noworoczne. Ważnym elementem działalności jest współpraca ze studentami WSG w ramach praktyk studenckich, dzięki czemu kształtuje się świadomość ludzi młodych i buduje „mosty porozumienia”. Służą temu okolicznościowe spotkania o charakterze poznawczo-integracyjno-rozrywkowym, np. prezentacja dorobku literackiego słuchaczy, okolicznościowe wystawy, występy wokalne itp. Dokumentowane są takie wydarzenia w kronice UTW, biuletynie redagowanym przez słuchaczy. Zorganizowano także Międzynarodowy Dzień Osób Starszych.

Podjęmowane w UTW we Inowrocławiu różne formy działań zapewniają osobom starszym poprawę jakości życia i możliwości rozwoju psychofizycznego. Dzięki uczestnictwu w zajęciach zmienia się motywacja do życia seniorów, ich potrzeby i postawy. Poprzez treningi psychologiczne słuchacze „odkrywają” umiejętność określania czynników zaspokajających konkretne potrzeby. Tworzone są warunki do nabywania doświadczeń i „osiąganie sukcesów”, ważnych po zakończeniu aktywnego życia zawodowego. Uczestnictwo w zajęciach sprzyja nabywaniu doświadczeń „bycia ważnym” w celu kształtowania poczucia własnej wartości, podejmowanie nowych zadań społecznych. Wartością dodaną uczestnictwa w UTW jest identyfikacja z nową grupą społeczną, tworzenie warunków do różnego rodzaju aktywności. Obserwuje się duże zainteresowanie mieszkańców Inowrocławia uczestnictwem w Uniwersytecie Trzeciego Wieku, co sprzyja uruchamianiu kolejnych jego edycji. Systematyczna analiza ocen działalności UTW sprzyja modyfikacji oferty zajęć. W przygotowaniu są warsztaty psychologiczne, feng shui oraz origami. Planuje się rozwój spotkań ze specjalistami i studentami uczelni w celu zaktywizowania seniorów i wytworzenia atmosfery typowych zajęć uniwersyteckich, włączając kolokwia lub prace pisemne na zadany temat, włączenie do procesu dydaktycznego seniorów, uruchomienie grup dyskusyjnych w ramach sekcji zainteresowań, rozwijanie samorządności studentów UTW poprzez wybór starosty roku oraz samorządu studenckiego.

Uniwersytet jest instytucją wsparcia, jego słuchacze uczestniczą w sieci wsparcia i sami tworzą tę sieć. W celu intensyfikacji działań w budowaniu sieci wsparcia w środowisku poszukuje się nowych partnerów, sponsorów, którzy mogą wspierać inicjatywy podejmowane w UTW. Seniorzy podjęli decyzję, że pomogą we współtworzeniu nowych UTW na zasadzie współpracy partnerskiej (wysłano oferty do samorządów pobliskich miast).

5. Przyszłość rozwiązań na rzecz seniorów

Starzenie się społeczeństwa polskiego sprzyja kształtowaniu i implementowaniu rozwiązań mających na celu poprawę jakości życia polskich seniorów. W Ministerstwie Edukacji Narodowej trwają prace nad projektem *Strategii uczenia się przez całe życie 2007–2015*, która ma stanowić fragment *Strategii Rozwoju Kraju*. Nowe regulacje prawne, m. in. ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. nr 96, poz. 873, art. 16), stanowi podstawę do współpracy w tym zakresie między instytucjami samorządowymi i pozarządowymi.

Ważne są także dotychczasowe formy wspomagania UTW przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, m. in. rządowy program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2005–2007, który jest przejawem partnerstwa publiczno-społecznego, troski o rozwój aktywności obywatelskiej oraz potrzeby wzmocnienia miejsca i roli trzeciego sektora w realizacji działań publicznych. Obecnie trwają prace nad założeniami Programu Operacyjnego FIO na podstawie strategii wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na lata 2008-2013. Konsekwentnie do dotychczasowych form wsparcia UTW otrzymają wsparcie na rzecz swoich inicjatyw (Szafrński 2007). Ważna dla działań jest ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym z 27 lipca 2005 r. regulująca kwestie finansowe.

BIBLIOGRAFIA

- „Rocznik Demograficzny. Główny Urząd Statystyczny” (1999), Warszawa.
 „Rocznik Demograficzny. Główny Urząd Statystyczny” (2003), Warszawa.
 Błędowski P (1998), *Społeczne ubezpieczenia pielęgnacyjne w RFN*, „Polityka Społeczna”, nr 4.

- Brown D. (1992), *Najlepsze lata masz jeszcze przed sobą, czyli poradnik o tym jak się wesoło i zupełnie bez godności zestarzeć*, Warszawski Dom Wydawniczy, Warszawa.
- Cavan R. S. (1962), *Self and Role in Adjustment During Old Age*, [w:] *Human behavior and social processes*, ed. A. Rose, Houghton Mifflin, Boston.
- Cumming E., Henry W. E. (1961), *Growing Old. The Process of Disengagement*, Basic Book, New York.
- Dyczewski L. (1994), *Ludzie starzy i starość w społeczeństwie i kulturze*, KUL, Lublin.
- Frąckiewicz L. (2004), *Kapitał społeczny*, Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katowice.
- Konferencja: *Uniwersytety Trzeciego Wieku – możliwości działania i praktyka*, Warszawa 25.07.2007.
- Kopaliński W. (1980), *Słownik wyrazów obcych*, Wydawnictwo Wiedzy Powszechnej, Warszawa.
- Kowalska-Dubas E. (2000), *Edukacja dorosłych w sytuacji samotności i osamotnienia*, Łódź.
- Kozaczuk L. (1999), *Terapia zajęciowa w Domach Pomocy Społecznej*, Wydawnictwo Naukowe Śląsk, Katowice.
- Nicholaus C., Wilam D., Stephan W. (1994), *Starzenie się*, Warszawa.
- Niezabitowski M. (2007), *Ludzie starsi w perspektywie socjologicznej*, Katowice.
- Pałasz K. (2007), *Sprawozdanie z działalności UTW w Inowrocławiu*, Maszynopis powielony.
- Pędlich W. (1989), *Ludzie starzy*, Centrum Rozwoju Służb Społecznych, Warszawa.
- Przetacznikowa M. (1986), *Psychologia wychowania*, PWN, Warszawa.
- Ryn Z. (2007), *Starość nam otwiera oczy*, „Charaktery”, 19.10.2007.
- Susułowska M. (1989), *Psychologia starzenia się i starości*, PWN, Warszawa.
- Synak B. (red.) (2000), *Ludzie starzy w warunkach transformacji ustrojowej*, UG, Gdańsk.
- Synak B. i inni (2003), *Polska starość*, UG, Gdańsk.
- Szafranski A. (2007), *Biuro analiz sejmowych*, Materiał z konferencji Uniwersytety Trzeciego Wieku – możliwości działania i praktyka, Warszawa.
- Szarota Z. (1998), *Wielofunkcyjna działalność domów pomocy społecznej dla osób starszych*, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków.

- Szatur-Jaworska B. (2000), *Ludzie starzy i starość w polityce społecznej*, Aspra-Jr, Olsztyn.
- Szukalski P. (2000), *Ludzie sędziwi w Europie*, „Wiadomości statystyczne”, nr 6.
- Tarkowska E. (1984), *Życie codzienne w Domu Pomocy Społecznej*, IFiS PAN, Warszawa.
- Tokarz B. (red.) (2004), *My też! Seniorzy w Unii Europejskiej*, Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa.
- Trafiałek E. (2003), *Uniwersytety trzeciego wieku – ośrodki edukacji ludzi starszych*, „Edukacja Dorosłych”, nr 3.
- Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, Dz. U. nr 96, poz. 873, art. 16.
- Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym z 27 lipca 2005, Dz. U. nr 164, poz. 1365, art. 96 ust.6; art. 94.6.
- Wiśniewska-Roszkowska K. (1989), *Starość jako zadanie*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa.
- www.e-mentor.edu.pl.
- www.utw.pl.
- Ziębińska B. (2007), *Uniwersytety Trzeciego Wieku jako instytucje przeciwdziałające marginalizacji osób starszych*, Katowice.

Marzena Sobczak

**„Only Together We Can a Lot” – The Process of Integration
of the Old on the Example of University of the Third Age,
High School of Economy in Bydgoszcz**

The progressive expansion of the demographic (in 2050 the year 1/3 populations of Europe will determine persons aged post productive) old age. It demands formations of the social environment and the kilter of properly organized guided networks of the support for persons in the autumn lives. One from priorities of foundations of the inclusion policy EU is the instruction lifelong learning. One can even achieve forced, that treated it is in categories of the specific in remedy on marginalization. In this context interesting seems to be the approximation to the reader of the diverse activity realized within the framework of the social integration across popularized in Europe the form, is what the participation in the life University oh the third age.